

SHAXS PSIXIKASINING SHAKLLANISHIDA MOTIVATSIYA VA EHTIYOJLARNING RO'LI

Tojiboyeva Nodiraxon Tursunaliyevna

Andijon davlat pedagogika instituti pedagogika fakulteti kafedra o'qituvchisi

Saydullaeva Madina

Pedagogika yo'nalishi 1-bosqich 102-guruh talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20079077>

Annotatsiya: Ushbu maqolada inson psixikasining shakllanish jarayonida motivatsiya va ehtiyojlarning tutgan o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Motivatsiya inson faoliyatini rag'batlantiruvchi ichki va tashqi omillar sifatida ko'rib chiqilib, uning xulq-atvor, qaror qabul qilish hamda shaxs rivojiga ta'siri ochib beriladi. Ehtiyojlar esa inson harakatlarining asosiy manbai sifatida ko'rib chiqilib, ularning ierarxik tuzilishi Abraham Maslow nazariyasi asosida izohlanadi.

Shuningdek, maqolada motivatsiya va ehtiyojlarning o'zaro bog'liqligi, ularning ta'lim va ijtimoiy muhitdagi ahamiyati va shaxsning o'zini anglash hamda rivojlantirish jarayonidagi roli ochib beriladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, motivatsiya va ehtiyojlar inson psixikasining shakllanishida muhim omil bo'lib, ular shaxsning maqsadga intilishi va hayotiy faoliyatini belgilashda asosiy omillardan biri hisoblanadi

Kalit so'zlar : yoshlar psixikasi, Ichki motivatsiya, ichki va tashqi omillar, tadqiqot, shaxs rivoji, tashqi motivatsiya, xulq-atvor, psixika, motivatsiya

Аннотация: В данной статье научно анализируется роль мотивации и потребностей в формировании человеческой психики. Мотивация рассматривается как внутренний и внешний факторы, стимулирующие человеческую деятельность, и раскрывается её влияние на поведение, принятие решений и личностное развитие. Потребности рассматриваются как основной источник человеческих действий, а их иерархическая структура объясняется на основе теории Абрахама Маслоу.

В статье также раскрывается взаимосвязь мотивации и потребностей, их важность в образовательной и социальной среде, а также их роль в процессе самосознания и развития личности. Результаты исследования показывают, что мотивация и потребности являются важным фактором в формировании человеческой психики и одним из главных факторов, определяющих целеполагание и жизненную деятельность человека.

Ключевые слова: психология молодежи, внутренняя мотивация, внутренние и внешние факторы, исследования, личностное развитие, внешняя мотивация, поведение, психология, мотивация

Abstract: This article scientifically analyzes the role of motivation and needs in the formation of the human psyche. Motivation is considered as internal and external factors that stimulate human activity, and its impact on behavior, decision-making and personal development is revealed. Needs are considered as the main source of human actions, and their hierarchical structure is explained based on the theory of Abraham Maslow.

The article also reveals the interrelationship of motivation and needs, their importance in the educational and social environment, and their role in the process of self-awareness and development of the individual. The results of the study show that motivation and needs are an

important factor in the formation of the human psyche, and they are one of the main factors determining the individual's goal-setting and life activities

Keywords: youth psychology, Intrinsic motivation, internal and external factors, research, personal development, external motivation, behavior, psychology, motivation

Kirish: Inson psixikasining shakllanishi va rivojlanishi murakkab jarayon bo'lib, uning markazida shaxsni harakatga keltiruvchi ehtiyojlar — ichki kuchlar va motivatsiya turadi. Ushbu ikki omil nafaqat inson xulq-atvorini belgilaydi, balki uning xarakteri, dunyoqarashi hamda ijtimoiy qiyofasini shakllantiruvchi asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. Zamonaviy psixologiyada inson kamolotini uning ichki intilishlarisiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Ehtiyojlar — bu organizm yoki shaxsning yashashi hamda rivojlanishi uchun zarur bo'lgan narsalarga bo'lgan ehtiyojli holatidir. Motivatsiya esa ana shu muhtojlikni qondirish uchun shaxsni faollikka chorlovchi, uning irodasini mustahkamlaydigan quvvatdir.

Asosiy qism: Ehtiyoj insonning biror narsaga bo'lgan muhtojlik hissi bo'lib, u shaxsni harakatga keltiruvchi eng asosiy kuch hisoblanadi. Psixologiyada ehtiyojlar ikki guruhga bo'linadi:

Biologik ehtiyojlar: Yashash, dam olish, oziqlanish va xavfsizlik bilan bog'liq bo'lib, ular insonning jismoniy mavjudligini ta'minlaydi. Ijtimoiy ehtiyojlar: Muloqot qilish, o'zini namoyon qilish va bilim olishga bo'lgan intilishlari hisoblanadi. Inson psixikasining o'ziga xosligi shundaki, quyi bosqichdagi ehtiyojlar qondirilishi bilan yuqori darajadagi ma'naviy intilishlar hosil bo'la boshlaydi. Aynan ijtimoiy ehtiyojlarning shakllanishi insonni hayvonot olamidanda ajratib, uni shaxs sifatida shakllantiradi.

2. Motivatsiya: Maqsaddan Natija Sari. Ehtiyoj inson ichidagi "bo'shliq" bo'lsa, motivatsiya o'sha bo'shliqni qanday to'ldirish kerakligini anglatuvchi kuch hisoblanadi. Motivatsiya — bu faoliyatni boshlovchi, yo'naltiruvchi va uni barqaror ushlab turuvchi jarayon. Motivatsiyaning turlari:

Tashqi motivatsiya. Mukofot olish, jazodan qochish yoki boshqalarning talabi bilan bajariladigan faoliyat turi hisoblanadi.

Ichki motivatsiya: Insonning biror ishni bajarishdan zavq olishi va ichki e'tiqodi.

Inson psixikasi shakllanishida ichki motivatsiya hal qiluvchi rol o'ynaydi. Agar inson biror fanni o'rganishni yoki kasb egallashni o'zining ichki ehtiyoji deb bilsa, uning irodaviy sifatlari va intellektual qobiliyatlari tezroq rivojlanadi.

3. Motiv va Ehtiyojlarning Shaxs shakllanishidagi ta'siri

insonning psixik rivojlanishi uning hayoti davomida qaysi motivlar ustuvor ekanligi bilan belgilanadi. Bu jarayon quyidagi bosqichlarda amalga oshadi:

Faoliyatning mazmuni o'zgarishi: Bola uchun o'yin asosiy ehtiyoj bo'lsa, o'smirlik davrida muloqot va o'zini isbotlash asosiy motivga aylanadi.

Irodani shakllantirish: Kuchli motivatsiya insonni qiyinchiliklarni yengishga o'rgatadi. Maqsad yo'lidagi to'siqlar shaxsning chidamliligi va moslashuvchanligini oshiradi.

Qadriyatlar tizimi: Takrorlanuvchi motivlar va qondirilgan ehtiyojlar asosida insonning xarakteri va dunyoqarashi shakllanadi. Masalan, bilim olishga bo'lgan doimiy ehtiyoj insonni umrbod o'z ustida ishlashga undaydi.

Xulosa. Inson psixikasining shakllanishi — bu shunchaki tashqi ma'lumotlarni qabul qilish emas, balki ichki ehtiyojlar va ularni harakatga keltiruvchi motivlarning uzluksiz rivojlanish jarayonidir. Mavzu yuzasidan quyidagi yakuniy xulosalarga kelish mumkin:

Harakatlantiruvchi kuch: Ehtiyojlar inson faoliyatining manbai bo'lib xizmat qilsa, motivatsiya bu faoliyatni aniq yo'nalishga soluvchi "kompas" vazifasini o'taydi. Ushbu mexanizmsiz shaxsning rivojlanishi va ijtimoiy muhitga moslashishi mumkin emas.

Psixik barqarorlik: Insonning motivatsion sohasi qanchalik boy va mazmunli bo'lsa (ya'ni faqat moddiy emas, balki ma'naviy va intellektual ehtiyojlar ustun bo'lsa), uning psixikasi shunchalik chidamli va irodasi kuchli bo'ladi.

Shaxsning shakllanishi: Motivlar va ehtiyojlar tizimi inson xarakterining o'zagini tashkil etadi. Insonning nimalarga intilishi va nimalarni qadrlashi uning shaxsiy dunyoqarashini hamda jamiyatdagi o'rnini belgilab beradi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. G'oziyev E.G'. "Umumiy psixologiya". Toshkent, 2010-yil. (Motivatsiya va shaxsiy faollik boblari uchun).
2. G'oziyev E.G'. "Ontogenez psixologiyasi". Toshkent, "Noshir", 2010-yil. (Ehtiyojlarning yoshga doir rivojlanishi uchun).
3. Ivanov P.I., Zuffarova M.E. "Umumiy psixologiya". Toshkent, 2008-yil.
4. Nishonova Z.T. "Psixologik maslahat". Toshkent, 2010-yil.
5. Maslow, Abraham. "Motivation and Personality" (Motivatsiya va shaxsiyat). Harper & Row, 1954. (Ehtiyojlar iyerarxiyasi bo'yicha asosiy manba).
6. Leontyev A.N. "Деятельность. Сознание. Личность" (Faoliyat. Ong. Shaxs). Moskva, 1975. (Motivlar nazariyasi bo'yicha eng nufuzli manbalardan biri).
7. Rubinshteyn S.L. "Основы общей психологии" (Umumiy psixologiya asoslari). Piter, 2002.
8. Heckhausen H. "Motivation and Action" (Motivatsiya va harakat). Springer, 2018.